

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de leeswijzer, waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

Zwartkopmeeuw (*Larus melanocephalus*) A176

1. Status

Vogelrichtlijn Bijlage I (sinds 1985). Voor Natura 2000 relevant als broedvogel.

2. Kenschets

Beschrijving: De opvallend zwarte kop, de forse felrode snavel en het geheel witte verenkleed geven de zwartkopmeeuw een contrastrijker uiterlijk dan de, er overigens sterk op lijkende kokmeeuw. De zwartkopmeeuw is een soort die ons land sinds 1970 in toenemend aantal bevolkt en in kolonies nestelt op eilandjes, schorren en slibdepots, meestal nabij kokmeeuwen. Het voedsel bestaat vooral uit bodemdiertjes die gevangen worden in agrarisch gebied. De Nederlandse broedvogels trekken weg en overwinteren in zuidelijke streken tot in Noord-Afrika.

Relatief belang binnen Europa: De staat van instandhouding van de zwartkopmeeuw in de Europese Unie is volgens 'BirdLife' gunstig. De zwartkopmeeuw is als broedvogel beperkt tot Europa en Klein-Azië en broedt daar langs de kusten van de Zwarte Zee, de Middellandse zee, de Atlantische Oceaan en de zuidelijke Noordzee. Het zwaartepunt van de verspreiding ligt rond de Zwarte Zee en Middellandse Zee. Binnen de landen van de Europese Unie is Nederland in toenemende mate van belang voor zwartkopmeeuwen (totaal 7.500-8.600 paren in EU, waarvan 9% in Nederland). De EU populatie was gedurende 1970-90 stabiel, gevolgd door een grote toename over 1990-2000. In West-Europa ligt het zwaartepunt van het voorkomen in het Nederlandse Deltagebied en aangrenzend Vlaanderen.

3. Ecologische vereisten

Leefgebied: De broedbiotoop van zwartkopmeeuw bestaat uit zout- en zoetwatergebieden. Hij nestelt op recent aangelegde eilandjes en op kunstmatige zandvlaktes van industrieterreinen en vloeivelden. In mindere mate wordt gebroed in natuurlijke milieus: schorren en eilanden. De nestplaats wordt gekenmerkt door een korte vegetatie bij aanvang van het broedseizoen. Er wordt in kolonieverband gebroed, vaak in kolonies van andere meeuwen zoals in kokmeeuwkolonies, waar de zwartkopmeeuw de drogere plekken bezet. De voedselbiotoop ligt voornamelijk in agrarisch gebied waar de soort op graslanden en pas geploegd bouwland zijn prooi zoekt.

Voedsel: Het hoofdvoedsel bestaat uit regenwormen en emelten (larven van langpootmuggen). De voedselgebieden kunnen tot 40 kilometer en bij uitzondering 80 kilometer van de nestplaats liggen.

Rust: De zwartkopmeeuw legt als kolonievogel een grote verstoringgevoeligheid aan de dag (verstoring bij > 300 m afstand). De gevoeligheid voor verstoring van het leefgebied is gemiddeld tot groot (halfopen tot open landschap). Over effecten van verstoring op de populatie is niets bekend. Broedlocaties concentreren zich op eilanden, daarom zijn ze behoorlijk kwetsbaar voor verstoring. Het meest rustbedreigend is voor de soort de waterrecreatie, zoals aanleggen van boten op eilanden.

Minimum omvang duurzame populatie: Vanuit populatie-ecologische optiek zijn voor een duurzame sleutelpopulatie van de zwartkopmeeuw ten minste 20 paren vereist. Voor een gunstige staat van instandhouding zijn op nationale schaal ten minste 20 sleutelpopulaties vereist (> 400 paren).

4. Huidig voorkomen

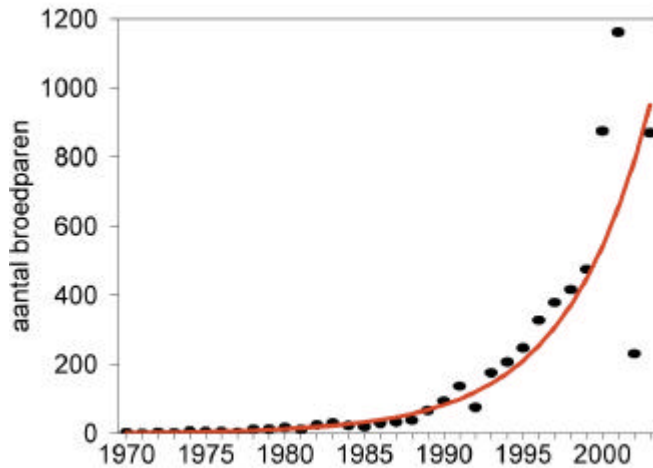
De belangrijkste kolonies van de zwartkopmeeuw liggen in het Deltagebied, waar verschillende kolonies soms meer dan 100 paren tellen (Haringvliet, Krammer-Volkerak). Het Deltagebied herbergt het grootste deel van de Nederlandse populatie (in 2000 96%). Elders in Nederland zijn er kleine aantallen vastgesteld in het Waddengebied, het IJsselmeergebied, in Noord- en Zuid-Holland, Utrecht en dieper in het binnenland. De populatie in de Delta vormt een geheel met die in Noordwest-Vlaanderen.

Verspreidingskaart zwartkopmeeuw

5. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends in Nederland: De vestiging van de zwartkopmeeuw als regelmatige broedvogel in ons land tussen 1970-1980 kreeg een stormachtig vervolg in de jaren tachtig en negentig. De huidige populatie belooft enkele honderden en soms meer dan 1.000 paren.

Aantalsontwikkeling broedparen zwartkopmeeuw

Recente ontwikkelingen: De Nederlandse broedpopulatie van de zwartkopmeeuw laat sinds 1981 (1981-2003) een sterke toename zien (significant, > 5% per jaar). Over de periode 1994-2003 vertoont de landelijke trend een matige toename (significant, < 5% per jaar).

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: gunstig

Sinds 1973-1977 is het verspreidingsgebied van de zwartkopmeeuw fors toegenomen, met 522%. In het totaal kwam de soort voor in 76 atlasblokken, is ze verdwenen uit ongeveer 7 atlasblokken en verschenen in 54. Het merendeel van de populatie, ongeveer 90-95%, bevindt zich in het Deltagebied. Het gebied lijkt de zwartkopmeeuw aantrekkelijke broedplaatsen te bieden vanwege de combinatie van nieuw aangelegde eilandjes en rijke voedselgebieden.

Beoordelingsaspect populatie: gunstig

De aantallen broedparen van de zwartkopmeeuw namen tot in 1980 langzaam toe, daarna stegen ze sprongsgewijs tussen 1980-1990 en vertoonden een gestage verdere groei van af 1990 (in 1980, 1990 en 2000 zijn resp. 10, 92 en 850 broedparen vastgesteld). De Nederlandse broedpopulatie telde in de periode 1979-1983 gemiddeld 19 paren en in 1999-2003 gemiddeld 720 paren.

Beoordelingsaspect leefgebied: gunstig

Vooralsnog lijkt de broedbiotoop van de soort niet onder druk te staan. Het is echter mogelijk dat door vegetatiesuccessie of door herinrichting nestlocaties van de zwartkopmeeuw verdwijnen in het Deltagebied. Nieuw en alternatief broedbiotoop is tot op heden snel voorhanden door kunstmatige aanleg van eilanden. Verstoring van broedkolonies kan plaatsvinden door waterrecreatie, in het bijzonder door het aanleggen van jachten bij broedeilanden.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: gunstig

De groei van de Nederlandse broedpopulatie van de zwartkopmeeuw lijkt nog niet ten einde te zijn. Wanneer de soort ook buiten het Deltagebied grote en succesvolle kolonies weet te vormen, ligt een forse toename in het verschiet. Hier zijn echter nog geen aanwijzingen voor. Binnen het Deltagebied wisselen de kolonies al naargelang de leefgebieden beschikbaar zijn, en bestaat ook een duidelijke relatie met Vlaanderen. Naar verwachting zal een deel van de nu bestaande kolonies ongeschikt worden door vegetatiesuccessie, maar bieden locaties elders, zoals nieuw aangelegde eilanden, voorlopig voldoende alternatieve broedgelegenheid. Dat de soort ook in andere Europese landen opbloeit kan de Nederlandse populatiegroei stimuleren (door uitwisseling van zwartkopmeeuwen van verschillende broedkolonies).

Landelijke instandhoudingdoelstelling: Behoud omvang en kwaliteit leefgebied en behoud van ten minste 10 kolonies van ten minste 20 paren met een totaal van ten minste 500 paren.

Streefbeeld bij de landelijke instandhoudingsdoelstelling: Voor een gunstige staat van instandhouding van de zwartkopmeeuw is behoud van ten minste 10 kolonies van ten minste 20 paren vereist met een totaal van ten minste 500 paren. Vanuit populatie-ecologisch oogpunt wordt

gesproken over minimaal 20 sleutelpopulaties van de zwartkopmeeuw met ieder ten minste 20 paren (> 400 paren). Verder is voor de streefpopulatie voldoende geschikt leefgebied nodig dat bestaat uit eilanden met een relatief korte vegetatie en voldoende rust tijdens het broedseizoen. Een deel van de broedkolonies kan ongeschikt worden door vegetatiesuccessie, maar andere nieuw aangelegde eilandjes bieden alternatieve broedbiotopen. De verwachting is dat, wanneer de soort zich buiten het Deltagebied weet te vestigen, de groei van de Nederlandse broedpopulatie nog niet ten einde zal zijn.

Oordeel: gunstig

Beoordeling Staat van Instandhouding		
Aspect	1981	2004
Verspreiding	?	gunstig
Populatie	?	gunstig
Leefgebied	?	gunstig
Toekomstperspectief	?	gunstig
Eindoordeel	?	gunstig

6. Bronnen

- Meininger, P.L., C.M. Berrevoets, H. Schekkerman, R.C.W. Strucker & P.A. Wolf 1991. Voedsel en fourageergebieden van broedende Zwartkopmeeuwen *Larus melanocephalus* in Zuidwest-Nederland. Sula 5: 138-145.
- Meininger, P.L. & Flamant, R. 1998. Breeding populations of Mediterranean Gull *Larus melanocephalus* in the Netherlands and Belgium. Sula 12: 129-138.
- Woutersen, K. 1990. De Zwartkopmeeuw *Larus melanocephalus* in de duinen van Schoorl (NH). Sula 4: 1-11.